

Нестанак две федералне вишенационалне социјалистичке државе – Совјетског Савеза Социјалистичких Република и Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (уз напомену да је Југославија била федерална само по Уставу, али у ствари након 1974. смо у пракси имали класичну конфедерацију) 1991. – је имало за последицу појављивање нове врсте државних ентитета на њиховим просторима. Европа није познавала овакве новонастале државне ентитете након 1991. г. све од времена касног феудализма када су нестали вазални државни односи између великих и малих политичких ентитета а који су се заснивали на класичном средњовековном личном, групном и државном односу сизерен-вазал (сениор-јуниор). Међутим, након распада СССР-а и растурања СФРЈ на просторе Кавказа, Источне Европе и Балкана феудални међу-државни односи су доживели своју ренесансу по узору на Средњи век.

Након распада Совјетског Савеза петнаест његових република су постале формално независне и одвојене једне од других тако у многим случајевима прекидајући вишедеценијске добро уходане међусобне економске везе, уводећи визне режиме и статусе мањина на својим територијама. Иста је судбина чекала и земље наследнице бивше Југославије. Ипак, и у экс-совјетском као и у экс-југословенском случају има доста етнички и етнолингвистички различитих и/или измешаних територијалних делова појединих новонасталих „независних“ држава који су лишени федералне заштите коју су поседовали пре 1991. г. Ови посебни територијални делови и житељи у њима се углавном осећају несигурно и некомфорно а у појединим случајевима овакви микро или пак макро региони представљају буре барута за централне власти и територијални интегритет државе. Не треба заборавити и то да су овакви сепаратистички (републички) покрети имали на глобалном совјетском плану, поред личне улоге самог лидера СССР-а Михаила Горбачова („гробара СССР-а“) и његове политике либералне „перестројке“ која је требала да одигра улогу разводњавања јединствене државне структуре како би се сама држава што лакше распала, круцијалну улогу у растакању Совјетског Савеза на његове републичке сегменте. У југословенском случају, улогу разводњавајућег елемента је одиграо Устав из 1974. г. Ипак, све новонастале државе на рушевинама како Совјетског тако и југословенског савеза се сада суочавају са истим тим сепаратистичким снагама које прете јединству државне структуре, нормалном функционисању друштва и територијалном државном интегритету. Једноставно речено, бумеранг се вратио назад у своје сопствено двориште. Услед овакве новонастале ситуације, новопечене „независне“ државе на Кавказу и у Источној Европи трпе *de facto* двојно вазалство: од глобалне империјалне силе Сједињених Америчких Држава које их гурају у фронтални сукоб са Москвом али и од Русије која фактор руске мањине, или пак неке не-руске, али антагонистичке централним властима у околним државама за сада релативно добро користи као Дамоклов мач у обуздавању америчке империјалне политике „Drang nach Osten“. Они колонијални режими САД-а на границама Русије који прекораче праг „доброг укуса“ у међу-државним односима са Москвом пролазе као Михаил Сакашвили августа прошле године трајним губљењем сецесионистичких регија и народа. Другим речима, за све новонастале државе на рушевинама СССР-а вазални однос према

Вашингтону је основа за формалну политичку независност на међународној сцени, али у исто то време управо вазални однос према Москви је гарант територијалног интегритета њихових држава којим се обезбеђује и уредно снабдевање енергентима. Јасно је да све ове државице и државе које су у дуплом вазалном односу можемо називати термином „квази-државе“. На Балкану је ситуација нешто другачија обзиром да је у политичком смислу фактор Русије неутрализован јер се Русија не граничи ни са једном једином земљом у региону нити је у иједној балканској земљи руска мањина присутна у неком значајнијем броју али је зависност од руских енергената и све присутнијих финансијских инвестиција јасно видљива док су у политичком смислу балканске квази-државе вазали, поред САД-а, традиционалним нововековним колонијалним силама на Балкану: Немачкој, Италији, Аустрији, Великој Британији и Француској. Иста слика као и с краја 19.-ог и почетка 20.-ог столећа ако се изузме фактор Великог прекоокеанског Брата.

У овом тексту бисмо се задржали само на Кавказу и феномена пост-совјетских „квази-држава“. На Кавказу су сепаратистичке снаге у оквирима кавкаских република почеле да делују одмах након пуцања веза између Москве као политичког центра читаве федерације и кавкаских република. Невољно и веома ограничено коришћење војне силе на Кавказу и Балтику (Баку, Тбилиси, Виљнус) од стране Москве приликом распадања заједничке државе (по сценарију Михаила Горбачова и његових претпостављених у Бриселу и Вашингтону) довело је до коначног нестанка СССР-а али и до истовременог оживљавања сепаратистичких снага унутар новонасталих држава. На Кавказу су по овом питању најтеже биле погођене Грузија и Азербејџан на чијим су се формално јединственим државним територијама оформиле типичне „квази-државице“ у пракси одвојене од централних власти у Тбилисију и Бакуу. У Азербејџану се родила одвојена територија Нагорно Карабах са јерменском већином док су се на територији Грузије формирале Абхазија и Јужна Осетија са својим националним ентитетима. Јерменска већина у азербејџанској аутономној области Нагорно Карабаху је успела уз помоћ регуларне војске Републике Јерменије и војне помоћи Руске Федерације да се отцепи од остатака Азербејџана и да истера Азери мањину оформивши фактички посебну државу потпуно независну од Бакуа. У Абхазији су Абхашани уз помоћ руске потпоре успели да одвоје ову област од Грузије и протерају Грузине основавши такође своју националну „државу“. Јужна Осетија се такође самопрогласила за „суверену државу“, док су Ацарија и делови праве Грузије постали у стварности независни од Тбилисија. Овде је неопходно истаћи да су Абхазија и Јужна Осетија отргнуте од Русије од стране Грузина Стаљина и припојени Грузији као и да је грузијска војска у крвавом рату против Осета починила многобројне злочине геноцидног карактера што је у ствари и натерало Русију да пружи помоћ и Абхазији и Јужној Осетији. Међутим, сви инострани неутрални истраживачи се слажу у једном да су крупне политичке грешке и шовинистичка политика („а ла“ ХДЗ у Хрватској) од стране азербејџанске азерске владе и владе Грузијског народног фронта круцијално утицале на подгревање сепаратистичких тенденција у Азербејџану и Грузији (слично као и у РСК у оквирима Туђманове „демократијске“ Хрватске када су се Срби дигли на куку и мотику да спрече понављање повести из Другог светског рата).

Методе Москве су варирали од региона до региона али су на Кавказу знатно допринеле формирању и опстанку „квази-државица“. Домино ефекат је и овде као и у случају бивше Југославије одиграо своју логичку улогу: ако се распада мултиетнички Совјетски Савез онда се морају распасти на нижем нивоу и његове мултиетничке републике. Или, речено у обрнутом смеру, територијално јединство мултиетничких совјетских република је било могуће само уз опстанак више мултиетничке државне инстанце – целовитог Совјетског Савеза као гаранта територијалног интегритета тих република. На простору бившег СССР-а овај логички домино ефекат се развио у свом пуном облику за сада управо на Кавказу са вероватном тенденцијом даље разраде у скоријој будућности и на неким другим просторима бившег Совјетског Савеза а пре свега у Украјини и на Балтику. Феномен квази-државности је теоретски применљив у свим вишенационалним државама а да ли ће до њега доћи и у пракси, бар што се тиче Балкана, Кавказа и Источне Европе, првенствено зависи од тренутног распореда снага на међународном војном и политичком плану али и од конкретне економске ситуације. На Кавказу је јасно да је Москва играла и добро одиграла партију покера из времена царске Русије која се ослањала на старе међу-етничке антагонизме отворено подржавајући православну Јерменију против муслиманског Азербејџана. Јермени су, историјски у окружењу турских народа и у конфликту са њима, оберучке прихватили руску помоћ као једини начин да заштите део своје етничке територије и стога су већ одавно рашчистили између алтернатива Нагорно Карабах или ЕУ/НАТО стављајући јасно Западу до знања шта су прави и здрави национални приоритети и ко је једини и прави заштитник националног интереса и циљева националне политике.

Наравно, неко ће добро да примети да ни сама Русија није остала поштеђена од сепаратистичких тенденција што је био случај са Чеченијом деведесетих. Међутим, поред чињенице да су чеченски муслимански сепаратисти лоше прикривали своје сателитске везе са Западом, у круговима високе светске политике од кад је света и века важи неписано али поштовано правило да правила игре на нижим нивоима не важе и на вишим нивоима међународне дипломатије. Поред Чеченије из деведесетих имали смо и пропао покушај од прошле године одвајања једног Сијукс племена од САД-а. У истом контексту, случај Тибета је већ одавно свима познат. Стога и није чудо што су Москви остале одрешене руке по питању случаја Чеченије. Иако је прва војна интервенција Москве у сепаратистичкој чеченској „квази-држави“ била мање-више неуспешна (1994 – 1996) ова „квази-државица“ је ипак коначно елиминисана 1999. г. уз претварање Чеченије у „no-man's land“ као опомена осталим потенцијалним „квази-државним“ сепаратистима у оквиру Руске Федерације. Нова Путинова Русија, након сателитске Јељцинове је још одлучнија у подржавању формирања „квази-држава“ на Кавказу, а да ли ће ове државице и стварно постати независне под руским патронатом зависи преваходно од оне друге стране. Погрешне „blitz-krieg“ процене појединих кавкаских марионетских политичара су већ почеле прескупо да их коштају али имају позитивних ефеката у Источној Европи у којој ће пре свега амерички потрчко Јушченко десет пута да размисли пре него што повуче било који анти-руски потез обзиром да су му половина житеља Руси и то сконцентрисани у компактним масама у читавој једној половини државе и то баш оној која има заједничку границу са Русијом. Такође, пропао покушај од

Пост-совјетски феномени „квази-држава“

Пише: Владислав Б. Сотировић
уторак, 23 јун 2009 16:33

ове године примене србијанског петооктобарског пуча у Молдавији и сада у Ирану су сигурни знаци да се оштрица западног мача према Москви осетно тупи. Што се Срба тиче, њихова је највећа историјска несрећа што нису имали и још увек немају заједничку државну границу са Русијом. Да је имају, „квази-државе“ Република Српска Крајина и Република Српска би одавно биле независне и од Загреба и од Сарајева као и од Брисела и Вашингтона док би се у царском Призрену вијорио српски барјак као што се јерменски лепрша у Нагорно Карабаху.